

Александр
ДЮМА
Икки
Диана

Француз зодагонлари ҳаётдан тарихий роман

УЎК: 821.133.1-31

КБК: 84(4Фр)

Д – 95

Дюма, Александр

Икки Диана: роман. Александр Дюма / Рус тилидан
Рустамжон Уматов таржимаси. – Тошкент: Янги аср авлоди,
2016. – 784 б.

ISBN 978-9943-27-803-5

«Икки Диана» – тарихий-саргузашт роман бўлиб, XVI аср Франция тарихидаги кўплаб фожиаларни акс эттиради. Ушбу романда ўқувчини қизиқтирадиган барча компонентлар мавжуд.

Бу ерда мудҳиш сирлар ҳамда маъсума қаҳрамон аёл, маккоруна фитналарнинг қурбони – Диана де Кастро, ёвузлар дуэти – Диана де Пуатъе ҳамда коннетабль Монморанси, ҳақиқат учун курашувчи Габриэль Монтгомери ва ниҳоят, олиҳиммат герцог де Гиз образлари моҳирона очиб берилган.

Асарда католиклар ва протестантларнинг ўзаро диний қарама-қаршиликлари кўрсатилган. Роман нафақат уруш ҳақидаги ҳикоялар, ишқий драмалар, сарой фитналари билан, балки ишончли тарихий тавсифлар билан ҳам қизиқ ва аҳамиятга моликдир.

УЎК: 821.133.1-31

КБК: 84(4Фр)

Рус тилидан
Рустамжон Уматов
таржимаси

ISBN 978-9943-27-803-5

© Александр Дюма, «Икки Диана». «Янги аср авлоди», 2016
йил.

БИРИНЧИ ҚИСМ

1. ГРАФНИНГ ЎҒЛИ ВА ҚИРОЛНИНГ ҚИЗИ

1551 йилнинг 5 май куни. Мўъжазгина Монтгомери қишлоғи. Ўн саккиз яшар йигитча ва қирқ ёшлардаги аёл оддий бир уйдан чиқиб, шошилмай йўлга тушдилар.

Йигитча қарчиғайдай қоматига қараганда, асл нормандиялик эди: сочлари долчинранг, кўзлари мовий, тишлари маржондай, лаблари тиниқ қирмизи. Чехраси ипақдек мулойимлигидан қизлардай сулув кўринарди. Аммо мардона жуссасидан куч-қувват ёғилиб турибди, абжирлиги ҳам аён. Уст-боши одми бўлса-да, дид билан кийинганди. Тўқ бинафшаранг мовут нимчаси қоматига қуйиб қўйгандай, унга шоҳи толалар чекилганди; рейтузаси ҳам айни ўша рангдаги ва ўша бичимдаги мовутдан; оёғидаги пажлар ва яроқбардорларга хос қўнжи узун қора этик тиззасидан баландроқда; бошидаги барқут қалпоқ бир чаккасига сурилиб, баланд пешонасини яққол намойиш қиларди. Унинг манглайига боқиб, босиқ, қатъиятли ва иродали йигит эканини англаш мумкин.

У тизгинидан етаклаб олган эгар-жабдуқли арғумоқ ҳар замонда бошини силкитиб, кишнаб-кишнаб қўярди.

Ёнидаги аёл кўринишига қараганда, деҳқон оиласидан бўлмаса-да, ўртаҳол табақага мансублиги эҳтимолдан холи эмас.

– Қўлимга суяниб олсанг-чи, – таклиф этди йигит бир неча бор.

Бироқ аёл бу таклифни муттасил рад қилардики, афтидан, ўз иззатини билар ва ўзини бундай шарафга лойиқ ҳисобламас эди.

Улар баландлик устида кўримсиз қишлоққа зеб бериб турган маҳобатли қаср томон кетишаётганди. Икков кўчадан оҳиста ўтиб боришаркан, ёшлар ва катталаргина эмас, ҳатто мўйсафидлар ҳам йигитга эҳтиром ила таъзим бажо қилиб қолардилар. Чоғи, уларнинг ҳар бири унинг сиймосида ўз хожаси ва валинеъматини кўриб турарди. Ваҳоланки, йигитча ўзининг ким эканидан ўзи ҳам беҳабар.

Қишлоқ худудидан чиққач, тепаликка йўл солдилар, тўғрироғи, тик сўқмоққа тирмашдилар. У шунчалар камбарки, икки киши ёнма-ён юра олмайди. Шу боис йигит қайта-қайта илтимос қилавергач, ахийри, иккиланаётган аёл олға ўтиб олди.

Йигитча сукут сақлаган кўйи унга эргашиб бораркан, унинг ўйчан чеҳрасига номаълум бир ғусса соя солганди.

Ёши ва насаби бир-биридан батамом фарқли бу икки йўловчи кўзлаган қаср бағоят гўзал ва ҳашаматли. Баҳайбат бу тошқўрғон ушбу маҳобатга эришиб, тепалик ҳукмдорига айлангунича тўрт аср ўтиб, соҳибларининг ўн авлоди алмашди. У отадан ўғилга қолаверди, янги хожа ўз ҳойу ҳаваси ва эҳтиёжини қондириш учун бу жимжимадор ғиштлар уюмига бир нималарни қўшаверди. Қасрнинг чорбурчак бош минораси Нормандия герцоглари¹ замонидаёқ ишга солинганди. Кейинчалик бу хўмрайган қўрғонга девори кунгурали, дарчалари нақшинкор минорачалар қўшилди ва бу нақш-у нигорлар болалаб, кўпайиб бораверди. Ахийри, готик услубдаги ойналари қир-

¹ Нормандия X – XI асрларда ўзига мустақил алоҳида герцоглик эди.

рали узун айвон битди ва кўп асрлик ҳайбатли қаср қурилиши ниҳоясига ҳам етди. Бу Франция тарихида Людовик XII ҳукмронлигининг сўнгги йилларига ва Франциск I¹ тож кийган илк даврга тўғри келарди.

Йўловчиларимиз асосий дарвоза остонасига етдилар.

Қизиқ, жуда қизиқ бир ҳол! Мана, ўн беш йилдир-ки, бу бетимсол қасрнинг эгасидан дарак йўқ. Кекса иш бошқарувчи ҳалигача ижара пулини қанда қилмай йиғади. Хизматкор-у оқсочлар ҳам энди қариб қолган бўлсалар-да, ҳамон тартиб-интизом ва орасталикнинг илгаригидай кифтини келтиришади. Ҳар тонг ҳализамон хўжайин кириб келадигандай дарвоза ланг очилади, ҳар оқшом хўжайин гўё эртага қайта-дигандай дарвозалар қайта ёпилади.

Ҳалиги аёлга ҳам, йигитга ҳам ҳаммалари чексиз ихлос ва эҳтиром билан муомала қилишардики, иш бошқарувчи ҳам уларни қучоқ очиб, илтифот билан қаршилади, албатта.

– Жаноб Элио, – мурожаат этди аёл, – ижозатингиз билан ичкарига кирсак мумкинми? Габриэль жанобларига икки оғиз гапим бор эди, – у йигитга имо қилди, – аммо айнан катта залдагина айтишим керак-да.

– Бу нима деганингиз, Алоиза хоним? Бемалол кираверинг, – деди Элио, – дилингизда борини қаерда хоҳласангиз, ўша ерда айтаверинг ёш жанобимизга.

Икков қоровулхонадан ва айвондан ўтиб, катта залга кириб боришди.

У хўжайин қайтмаган сўнгги кунда қандай бўлса, айнан ўша ҳолда жиҳозлаб қўйилган. Қачонлардир Нормандиянинг ҳамма аслзодалари жамланган бу хонага ўн беш йилдан буён хизматкорлардан бўлак ҳеч ким оёқ қўймасди.

¹ Людовик XII – 1498–1515 йилларда Франция қироли; Франциск I – 1515–1547 йилларда Франция қироли. У Генрих II нинг (1547–1559) отаси эди.

Габриэлнинг ҳам илк бор кириши, у хийла ҳаяжонда. Бироқ деворларнинг тунд қиёфаси, каттакон гўшанга, чуқур ўйма дарчалар унинг хаёлини бўла олгани йўқ: бу ерга ўта муҳим масалада кирганки, эшик ёпилган заҳотиёқ мақсадга кўчди:

– Қани, меҳрибоним, энагажон, афтидан, мендан баттар ҳаяжонда бўлсанг-да, энди ортиқ тайсаллашинг ўринсиз: ўша сирни айтиб бермасанг иложи йўқ, ваъда бергандинг, ахир. Қўрқмай айтавер, тезроқ бўл, сабр косамни тўлдирма. Қачонлардир буни билмоқчи бўлиб, аждодларимни, кимларнинг зурриёти эканимни, оилам қандайлигини, отам кимлигини сўровдим. Сен эса: «Габриэль ўн саккиз ёшга тўлган кунингизда ҳаммасини ошкора гапириб бераман. Ўшанда сиз эр етиб, қилич тақадиган бўласиз», – деб жавоб берган эдинг. Мана ўша айём келди: бугун бир минг беш юз эллик биринчи йил, бешинчи май – роппа-роса ўн саккизга тўлдим. Эрталаб ўша ваъдангга вафо сўрадим, сен бўлса, нохуш оҳангда баралла уқтирдингки: «Сизнинг асл зотингизни айтишим шунчалар масъулиятлики, бу тантанавор иқроор учун марҳум отбоқарнинг бевасига тегишли кулба мутлақо муносиб эмас, бу тарихни фақат графлардан қолган Монтгомери қасрида очишим мумкин». Мана тепаликка чиқдик, графлар қўрғонига кириб, катта залнинг ҳам остонасидан ҳатлаб бўлдик. Қани, энди гапира қол-чи!

– Ўтиринг, Габриэль! Сизни лоақал бир мартагина ушбу ном билан аташимга изн берарсиз, ахир?

Йигит беҳад миннатдорлигини изҳор этиш учун унинг қўлини қисиб қўйди.

– Сиз энди бу стулгаям, оромкурсигаям ўтирмайсиз.

– Хўп, қаерга ўтирганим маъқул, энага?

– Анави гўшанга остига! – Алоизанинг титроқ товуши алоҳида тантанавор эди.

Йигитча у кўрсатган жойга ўтирди.

Алоиза мамнун бош иргади:

– Энди менга кулоқ соласиз.

– Сен ҳам ўтириб ол, – таклиф қилди Габриэль.

– Ижозат берасизми?

– Сенга нима бўлган ўзи? Ё устимдан куляпсанми, энагажон?

Алоиза йигитнинг оёқлари остидаги зинага чўкди. Габриэль унга диққат билан зеҳн соларкан, илтифот ва қизиқиш билан тикилиб қолди. Энага ахийри бир қарорга келди ва оҳиста сўз бошлади:

– Отангиздан айрилганингизда бор-йўғи олти ёшга тўлган болакай эдингиз. Ўша йили мен ҳам бева қолдим. Сизни ўзим эмизганман. Волидангиз сизни дунёга келтирди ва ўзи дунёдан кўз юмди, иккимиз эмишган опа-сингил эдик. Сизни ўз боламдай суйдим, мана шу бева энага бор умрини бир етимга бахшида этди, болам.

– Меҳрибоним, Алоиза! – хитоб қилди йигит. – Онт ичиб иқрор бўламанки, менга берган меҳр-шафқатингни унча-мунча она ўз туққан фарзандигаям бера олган эмас!

– Мана йигитсиз. Аммо айтиб қўяйки, бу шарафли кун ёлғиз мен туфайлигина насиб этгани йўқ. Яқингинада вафот этган жаноб Жаме де Круазикни биласиз, мана шу қасрнинг капеллани¹ эди. Ана шу киши хат-савадингизни чиқарди, илм ўргатди. Унинг айтишича, ўқиш, ёзиш ва мозий ҳақида жиддий билимга эга бўлибсиз... Марҳум эримнинг яқин дўсти Ангерран Лориан эса чавандозлик сирларини, курол-яроғ ишлатишни, қиличбозлик ва найзабозликни, умуман, рицарлик санъатини мукаммал ўргатганди. Қиролимиз Генрих Иккинчига тож кийдириш маросими шарафига Алансонда ўтказилган жанговар беллашувда Ангерраннинг сабоқларини қанчалар аъло ўзлаштир-

¹ Капеллан – оилавий черков руҳонийси.

ганингизни амалда намоиш эта олдингиз. Мен эса нотавон бир хотинманки, сизни севишдан ва худони танитишдан ўзга ишга яраганим йўқ. Ўн саккиз ёшга-ям етдингиз, минг шукур. Динга ихлосингиз зўр, илмингиз бажо, жанговар майдонда бировдан дам емай-сиз ва умидворманки, монсеньер Габриэль де Лорж, энди граф де Монтгомери сифатида ота-боболарингизга муносиб аслзода бўла оласиз.

Габриэль шиддат билан ўрнидан сапчиб турди.

– Мен – граф де Монтгомери! – ортидан шавқ ва гурур билан жилмайди. – Мениям кўнглимдан ўтарди, ақлим етиб турганди. Алоиза, билсанг, мана шу болаларча орзуни бир гал жажжи Дианагаям айтганман... Аммо нега энди сен менинг пойимда ўтирибсан? Кел, мени оғушинга ол, эй, фаришта аёл. Наҳотки, мен Монтгомерилар меросхўри бўлганим туфайлигина ўғлим деб аташдан, онаизорим бўлмоқдан ийманасан? Монтгомериларнинг вориси! – дея шуурсиз такрорлади у ва энагани бағрига олди. – Монтгомерилар вориси! Франциянинг энг кўҳна ва энг машҳур номларидан бири энди менинг фамилиям бўлса-я!.. Музаффар Вильгельмнинг катта бир кўшинига Роже Монтгомери кўмондон эди; бутун бир салб юришини Гильом Монтгомери ўз маблағидан амалга оширган... Насл-насабимиз томирида Шотландия ва Франция қиролларининг қони оқмоқдаки, Лондоннинг машҳур лордлари ҳам, парижлик таниқли аслзодаларнинг намояндалари ҳам мени ўзларига қондош биладилар! Алалоқибат, менинг падарим...

Ана шу сўзга келганда, йигит гўё тилига ғов солингандай тутилиб қолди. Ва ўша ондаёқ армон билан давом этди:

– Таассуфки, Алоиза, шунчалик бўлгани билан ёруғ дунёда танҳоман, ўзимдан ўзга ҳеч кимим йўқ. Ўшандоқ буюк тождорлар наслидан эсам-да, отасидан

айрилган, шўрлик етимчаман, холос! Волидам, онаи-зорим! У зот ҳам пешонамга сиғмаган! Ёлвораман, улар ҳақида сўзлаб бергин, токим, отам-онам қанақа инсонлар эканидан огоҳ бўлайин! Отамдан бошлай қол: у қандай ҳалок бўлганди? Шу ҳақда айтгин-чи!

Алоиза мум тишлагандай миқ этмасди. Габриэль унга ҳайратангиз назар солди.

– Сендан сўраяпман, энага, дадам қандай ҳалок бўлганди, ахир?

– Монсеньер! Чамаси, буни худодан ўзга ҳеч киши билмайди. Граф Жак де Монтгомери кунлардан бир куни Париждаги кўшкидан чиқиб кетганича қайтиб келмади. Дўстлари ва қариндошлари уни излаб, беҳуда сарсон бўлишди. У сувга тушган тошдай дом-дараксиз кетаверди. Қирол Франциск Биринчининг фармони билан жиной иш қўзғатилиб, тергов ўтказилди, лекин ундан натижа чиққани йўқ. Башарти у қандайдир хиёнатнинг қурбони бўлса, демак, ғанимлари ўта ўткир ёки ўта калон зотлардан эди. Тўғри, падарингиз йўқ, монсеньер, лекин қасрдаги оилавий хилхонада Жак Монтгомерининг тобути ҳам йўқ-да: ҳеч ердан унинг на ўлигини, на тиригини тополган эмаслар.

– Негаки, уни ўз пушти камаридан бўлган ўғли ҳанузгача излагани йўқ! – хитоб қилди Габриэль. – Эҳ, энагажон, шунча вақтдан буён не учун оғиз очмай келдинг? Мени аядингми: отаси учун қасос олади... ёки ҳаёт бўлса, қутқаргани отилиб, ўзини нобуд қиладди, деб кўрқдингми?

– Йўқ, монсеньер, масала биргина сизнинг ҳаётингизни сақлаб қолиш устида бўлмаган. Ҳозир ҳаммасини айтиб бераман. Марҳум умр йўлдошим Перро Травинья баҳоси йўқ одам бўлиб, сизнинг хонадонингизни саждагоҳ биларди, ҳатто сиғинарди. Унинг сўнгги сўзлари қулоқларимдан ҳанузгача кетган эмас. «Хотин! – деди у жон беришига санокли лаҳзалар қол-

ганда. – Кўзим юмилиши билан мени дафн қиламан деб фурсатни бой бериб қўйма, болани олгин-да, Париждан чиқиб кет. Монтгомери қишлоғига бор, лекин қасрда эмас, хожамиз ҳадя этган уйда яшайверасан. Ўша жойда валинеъматимнинг жигаргўшасини улғайтир, аммо бу ҳеч кимга сирли кўринмасин, айти чоғда ушбу сирни бировга билдириб ҳам қўймайсан! Ҳамқишлоқларимиз кичкинтойни севадилар ва унга сотқинлик қилмайдилар. Энг муҳими шуки, кимнинг авлоди эканини боланинг ўзи билмаслиги шарт, билъакс, у аслзодалар даврасига қўшилади-да, ахийри ўзини ҳалок қилади. Фақат яхши одамларнинг боласи эканини уқтириб қўйсанг кифоя. Йиллар ўтиб, ҳушёр, мулоҳазали, жасур ва ориятли йигит бўлиб улғайгач, яъни ўн саккиз ёшга тўлган куни асл исмини ва насл-насабини ошкор этасан. Ана унда ақли тиниққан бўладик, у ёғига нима қилса, ўзига ҳавола. Бироқ ўша кунга қадар зинҳор-базинҳор оғзингдан гуллаб қўйма, пишиқ бўл! Худо кўрсатмасин, унинг кимлиги аён бўлса, мудҳиш душманлик, манфур разолат пайига тушади! Чунки бургутнинг бошига етган ёвуз кучлар унинг полапонигаям шафқат қилмайди-да!» Эрим ана шу сўзларни тайинлади-да, жон таслим қилди. Мен унинг васиятини жондай тутдим, монсеньер, отангизнинг дийдорини таниб-танимаган олти яшаргина етим кўзи эдингиз, бағримга босганимча, қишлоққа олиб келдим. Бу ердагилар графнинг йўқолганидан хабардор эдилар ва манфур душманлар энди бу оиланинг гўдагига ҳам раҳм қилмаслигига ҳамманинг фаҳми етарди. Албатта, улар сизни кўрибоқ танишди, лекин барча сўзсиз ҳамжиҳат қарорга келгандики, кимлигингизни минбаъд ҳеч ким суриштирмади ва мендаги сукут бировни тонг қолдиргани йўқ. Ҳеч қанча ўтмасдан сизга эмиқдош оға бўлмиш ягона ўғлим безгакдан қазо қилди. Ақлим етдики, бу фақат сизга

умрбахш бўлмоғим учун Ҳақнинг илоҳий иродаси эди. Одамлар ўзларини билмаганга, сезмаганга олишди: гўё касалдан омон қолган сиз эмас, ўзим туққан ўғлим эмиш. Бироқ сизнинг суратингиз ҳам, сийратингиз ҳам қуйиб қўйгандай отангизнинг ўзгинаси эди. Ҳамма кўриб турардики, сизнинг хожаликка, фармонбардорликка яралганингиз муқаррар. Ахир, арслоннинг боласи шервачча бўлади-да. Далалардаги ҳосилнинг ўндан бир улушини, энг сара неъматларни ҳеч бир талабимсиз уйимга ташиб беришарди. Уюрдаги арғумоқларнинг энг учқурини сизга пешкаш қилишарди. Жаноб Жаме, Анггеран ва хизматкорларнинг барчаси қасрнинг қонуний соҳиби деб фақат сизни билдилар. Фёъл-атворингизда ошкора матонат, шижоат ва қаҳрамонлик манаман деб тураверарди... Шукурки, бешикаст, бехатар, соғ-омонсиз, шу ҳолда ақлингиз бажо ва мулоҳазаларга қодир ёшга етиб келдингизки, шундагина сирни очмоғим мумкинлиги васият қилинганди. Бироқ сиз ҳаминиша босиқ ва ўйлаб иш қилиб юрсангиз-да, дарҳол ошкора интиқомдан сўз очдингиз!

– Интиқом деганинг тўғри, лекин ошкора эмас. Сенингча, Алоиза, бахтиқаро отамнинг душманлари ҳозир ҳаётмикан?

– Билмасам, монсеньер. Келинг, улар тирик деб фараз қилайлик-да, дейликки, маълум ва машҳур Монтгомери номи билан саройга кириб бордингиз... Ёнингизда дўстларингиз, ҳамкорларингиз, йўқ, айтарли хизмат кўрсатиб, оғизга тушмагансиз. Хўш, кейин нима бўлади? Оқибат шуки, сизга тиш қайраганлар дарров кафтига туфлайди, сиз эса уларни пайқамасиз. Сўнгра ҳужумга ўтишади, сиз тажовуз қайдан бўлаётганини билмай қолаверасиз... Отангиз учун интиқом олиш қаёқда! Аксинча, ғанимлар сизниям бошингизни ейди, монсеньер...

– Мен ҳам шунисига афсусдаманки, дўстлар ва оз-моз шухрат орттиришимга вақт зиқ-да. Қанийди, ҳозирги гапни икки йил бурун билганимда! Аммо чекиниш йўқ! Ҳеч бўлмагандан кўра кечроқ бўлади-ку! Фақат отни икки ҳисса қамчилаб, тезроқ юришим керак. Парижга бораман, Монтгомери эканимни яширмайман, аммо отам граф Жак бўлгани хусусида оғиз очмайман. Ҳа-я, ўзимни виконт д'Эксмес деб танитишим мумкин-ку: бу билан яширинишимга ҳам ҳожат бўлмайди, кимларнингдир эътибориниям тортмайман. Сўнгра бирор кишига... Саройда кимдан кўмак сўрашим мумкин? Балки худодан ҳам кўрқмайдиган коннетабль¹ Монморансига мурожаат қилсаммикан? Йўқ, сен нега хўмрайганингни билиб турибман, Алоиза... Маршал Сент-Андрега учрайинми? Унинг ёши ўтиб қолган ва унчалик уддабуррояммас... Энг маъқули Франциск де Гиз эмасми? Ҳа, зўри ўша. Монмеди, Сен-Дизье ва Болоньяда ўзининг нимага қодирлигини росаям кўрсатган-да. Худди ана шу кишининг олдига бораман, унинг қўл остида суворий бўлиб рўйхатга кираман-да, ном қозонаман.

– Монсеньер, ижозатингиз билан бир гапни айтсам, – деди Алоиза, – ҳалол ва садоқатли Элио сиздай ворис учун анчагина пул тўплаб қўйишгаям улгурган. Энди шоҳона умргузаронлик қилишингиз мумкин, монсеньер. Сиз жанговар илмларни ўргатган мулозим йигитларингиз эса қўл остингизда жангга киришга бурчлидирлар ва ҳатто сиз учун қон тўкишни шараф деб билишади. Ўзингизга ҳам аёнки, жанобим, уларни сафга тизиб, олға бошлашга батамом ҳақлисиз.

– Биз бу ҳуқуқни ишга соламиз, Алоиза, фойдаланамиз, албатта!

¹ Коннетабль – ўрта асрлар Франциясида қирол қўшинларининг бош қўмондони.

– Барча хизматкор, оқсоч ва мулозимлар зиёратингизга келишганки, жанобим, айна дамнинг ўзида уларни қабул қила оладиларми?

– Кейинроқ, олижаноб Алоизагинам! Яхшиси, Мартен-Геррга буюр, отимни эгарласин. Яқинимиздаги бир жойга бориб келишим керак.

– Вимутье томонга эмасми? – қувлик билан илжайди Алоиза.

– Эҳтимол. Кекса Ангерранни бир йўқлашим, миннатдорчилигимни изҳор этишим зарур-ку, ахир!

– Бирйўла ширинтой Дианани ҳам кўриб, а?..

– Ахир, у менинг рафиқам-да! – кулди Габриэль. – Уч йил бўлиб қолди: мен – эр, у – хотиним бўлганда, мен ўн беш яшар, «аёлим» тўққиз ёшда эди.

Алоиза ўй суриб олди-да, деди:

– Монсеньер! Башарти, сизнинг туйғуларингиз қанчалар покиза ва самимий эканлигини билмаганимда, ҳозир айтиладиган маслаҳатимни ирод қилишга ботина олмасдим. Бироқ ўзгалар кўнгил хуши деб билган дунёнинг ишлари сиз учун жиддий ҳисобланади. Билиб қўйингки, монсеньер, Диананинг келиб чиқиши, насл-насаби мужмал. У пайтлари Ангерран ва рафиқаси ўз хожаси бўлмиш граф Вимутьенинг аъёнлари билан Фонтенблода турарди. Кунлардан бир куни аёл уйига қайтаётиб бешикчадаги жажжи чақалоққа ва олтин тўла оғиргина картмонга йўлиққан. Картмонда тилла тангалардан ташқари нақшинкор узукнинг ярми ва бир парча қоғоз бор экан. Унга биттагина сўз – «Диана» деб ёзилганди. Берта, яъни Ангерраннинг аёли бефарзанд бўлиб, худо етказган гўдакни бажонудил тарбиялайверди. Бироқ бу ёққа қайтишгач, Берта қўққисдан қазо қилди. Мен етим болакайни, Ангерран етим қизалоқни эҳтиётлаб ўстирдикки, бу вазифани ҳамкорликда удалай бошладик. Мен Дианага эзгулик ва шарм-у ҳаёни

сингдиришга уринардим, Ангерран эса сизга илм ўргатди, жўмардликдан сабоқ берди. Ана шу жараёнда сиз Диана билан танишиб, унга боғланиб қолдингизки, бу табиий ҳол, албатта. Бироқ сиз кимсан граф де Монтгомери бўласиз, Диана эса... Ўша яримта тилла узукнинг иккинчи ярми билан уни ахтариб, ҳалигача ҳеч ким келгани йўқ-да. Бу етти ўлчаб бир кесадиган мушкул муаммо, монсеньер. Биламанки, Диана ҳозирча бор-йўғи ўн икки яшар қизалоқ, бироқ у улғайиб, бир кун сулув паризодга айланади. Сиз эса қалтисфеъл йигитсизки, бу масалада ҳазиллашиб бўлмайди. Ҳушёр бўлинг! Балки Диана ўша ташландиқ болалигича умр бўйи бетайин бўлиб қолиб кетардир, аммо сиз таги тоза олийнасаб аслзодасизки, унга уйланишингиз ножўя бўлади.

– Лекин, энагажон, мен кетмоқчиман, Диана ҳам, сен ҳам бу ерда қолмайсизлар-ку!

– Шуниси маъқул. Мияси суюлган Алоиза кампингизнинг ортиқча ваҳималари учун афв этинг-да, боринг, ўша ширин ва ёқимтой қизалоқ томон шошинг. Бироқ унутманг, бу ердагилар сизнинг қайтишингизни сабрсизлик билан кутишади.

– Мени тагин бир бор бағрингга бос, Алоиза. Ҳамиша мени ўз ўғлинг деб билгин, азиз энагажоним, сенга минг-минг раҳмат.

– Ўғлим ва хошам! Сизни ҳамиша худо ёрлақасин! Дарвоза олдидаги Мартен-Герр аллақачон йўлга шай эди. Бир лаҳзагина ўтмадики, икков эгарга ўтирдилар.

2. КЕЛИНЧАК ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙНАЙДИМИ?

Габриэль йўлни яқин қилиш учун отини таниш сўқмоқлар томон шиғади. Шундай эса-да, ҳар замонда жониворнинг жилови бўшашиб борарди. Тўғриси-ни айтганда, отнинг шитоби суворийнинг миясида-

ги ўйларнинг тезлигига мутаносиб эди. Дарҳақиқат, йигитнинг хаёллари алағда, туйғулари паришон: шодлик – қайғуга, кўтаринки руҳ – тушкунликка гоҳ уйқашиб, гоҳ айрилиб кетарди. У ўзини кимсан граф Монтгомери деб ҳис этган лаҳзаларда кўзларида олов ёниб, юзини сийпалаётган еллардан сархуш бўларди-да, жониворнинг биқинига шпор билан хала берарди. Сўнгра отасининг ўлдирилгани ва қотилдан ўч ололмагани эсига тушиб, жиловни ўз ҳолига қўярди. Бироқ ўша ондаёқ хаёлига келади: энди жанггоҳларда жавлон уради, унинг номи ғанимлар учун қўрқув ва даҳшат солади, ахийри, отасининг ёвларидан шундай ўч олсинки... Ана шунда отни ўқдай учиради, гўё ўша шон-шавкат манзилини ҳарна яқин этмоққа шошади. Дианани ўйлагач эса, яна тарвузи қўлтиғидан тушадди: орада энди ҳижрон азоби бор-ку! Чавандоз йигитнинг учқур оти оёқларига дам бериб, оҳиста имиллай бошлайди, зеро, сал кейинроқ етиб борса, айрилиқ онлари ҳам ортга сурилади-да. Барибир у қайтади, дадасининг қотилларидан қасос олиб ва Диананинг ота-онасини ҳам топиб қайтади! Энди Габриэлнинг аргумоғи ҳам орзулари мисоли яшин тезлигида чопарди. У дилхоҳ манзилга етиб борганда, икки тўлқин курашида фараҳли орзулар узил-кесил ғалабага эришиб бўлганди.

Кекса Ангерраннинг боғини қуршаган гултўсиқ ичкарисида Диананинг оппоқ кўйлаги кўриниб турибди, Габриэль япроқлар орасидан уни дарров таниди. У отини толнинг тўнкасига боғлади-да, тўсиқдан сакраб ўтди ва қувончга тўлиб, қизчанинг оёқларига отилди.

Бироқ Диана тўлиб-тошиб йиғларди.

– Нима гап? – хитоб қилди Габриэль. – Бизни ким бунчалар қаттиқ ранжитди? Кўйлагимизни йиртиб қўйдикми ё топширилган дуоларни ёдлай олмадик-

ми, иннайкейин, Ангерран бизни ёмон койидими, а? Ё чумчуқчамиз қочиб кетдими? Айта қол, Дианажон? Сени юпатмоққа ҳозир-у нозир содиқ жўмардинг қошингда, хоки пойингда!

– Таассуфки, Габриэль, энди сен жўмардим бўла олмайсан, – армон билан бош чайқади Диана, – ана шу боисдан ҳам йиғлаяпман-да.

Габриэль буни ўзича тушунди: Ангерран Габриэлнинг аслида ким эканини Дианага айтиб қўйган ва шунинг учун қиз уни бир ўсмоқчилаб кўрмоқчи.

– Наҳотки, сен берган қувончли ва фахрли жўмардлик мартабасидан мени воз кечдира олувчи қудрат бор деб ўйлайсан, Диана? Қара, қарагин-чи, ҳамиша хоки пойингдаман-ку!

Лекин Диана бу сўзларнинг фаҳмига етмади шекли, баттарроқ ўкраб, унинг кўксига ташланди.

– Габриэль! Габриэль! Манбаъд кўришмоғимиз мумкин эмас!

Ўйгитнинг шўхлиги келди:

– Буни бизга ким тақиқлай оларкан?

– Бурч! – деди қизча оғир хўрсиниб.

Унинг ойдаи сулув чеҳрасидаги болаларча ранж шунчалар бегубор ва кулгили эдики, ҳали ҳам от устидаги ширин хаёллар оғушидаги Габриэль беихтиёр кулиб юборди. Шартта унинг пешонасини кафтлари орасига олиб, қайта-қайта ўпаверди. Бироқ Диана шоша-пиша юлқиниб, ўзини орқага тортди:

– Йўқ, азиз дўстим, бундай гапларга ўрин қолмади. Ё Парвардигори олам! Бизнинг аввалгидай сўзлашмоққа энди ҳаққимиз йўқ!

Ҳеч нарсага ақли етмаётган Габриэлнинг хаёли яна Ангерранга кетди: «Бунинг миясига алламбало чўпчакни қуйибди-да». Сўнгра овоз чиқариб сўради:

– Энди мени севмайсанми, Диана?

– Сени севмаслик! Шундай дейишга қандай тилинг борди, Габриэль? Сен гўдаклик дамларимдан дўстим ва бир умрлик оғажоним эмасмисан? Менга яхшилик тилагувчи меҳрибоним ўзингсан-ку! Чарчаган чоғларимда қўлига кўтариб олган киши ким эди? Сабоқларимда ким кўмаклашарди? Сен, фақат сен! Менга деб ўйинлар, ўйинчоқлар ўйлаб топган ким? Ўтлоқда жаннат чечакларидан гулдаста жамлаб, қўлларимга ким тутарди? Ўрмондаги саъва уясини ким топиб берарди менга? Ҳаммаси ўзинг, ҳаммаси сен эдинг! Сени ҳеч қачон унутолмайман! Ҳайҳот! Шундай бўлса-да, энди айриламиз, мангу айрилмоғимиз вожибдир!

– Ахир нега, нима учун? Ё анави ит Филаксни паррандахонага жўрттага қўйиб юборганинг эвазига сени жазога тортишдимиз?

– Йўқ, сабаби мутлақо бўлакча.

– Ўшани айт, хўш, нима учун?

Диана ўрнидан тураркан, қўллари жонсиздай шалвираб қолди, у бошини қуйи солди ва аламли шивирлади:

– Негаки, мен ўзганинг хасмига айландим.

Габриэлга энди кулги қаёқда? Юрагини ёвуз бир қўл гижимлай бошлади:

– Бу қанақа гап, Диана?

– Мен энди Диана ҳам эмасман. Янги номим – герцогиня де Кастро, чунки эрим Орацио Фарнезе, яъни герцог де Кастро эмиш-да.

Габриэлнинг ранги ўчиб, гаранг қиёфада эди.

– Бу нима ўзи: ҳазилми, тушми? – довдиради у.

– Йўқ, аччиқ ҳақиқатнинг ўзгинаси, бояқиш дўстим. Йўлда Агерранны учратганинг йўқми? Монтгомери томон кетганига ярим соат бўлди.

– Мен овлоқ сўқмоқлардан келдим. Қани, бир бошдан айтавер-чи.

– Нега? Габриэль, нега тўрт кунгача бу ёқларга қадам босмадинг? Ахир, илгари сираям йўқ бўлиб кетмасдинг, тушуняпсанми? Бахтиқаролигимизнинг ибтидоси ана шунда! Кеча эрталаб одатдагидан кечроқ уйғониб, кийиндим, ювиндим ва ибодат қилдим. Дарвоза томондан шов-шув эшитилгач, пастга тушишга чоғландим. Қарасам, бутун бир карвон: отлиқ пажлар, яроқбардорлар, зарҳал карета – кўзни олгудай ярақлайди. Деразадан уларга ҳушим кетиб қараб турарканман, Антуан эшигимни тақиллатди ва Ангерран қуйи қаватга тезроқ тушишимни буюрганини айтди. Залга кириб борсам, ҳалиги ялтир-юлтир ясанган жаноблар тўпланиб бўлишибди. Негадир юзимга қон тепиб, қўрқувдан титроқ босиб қолди. Тушуняпсанми, Габриэль?

– Тушундим, – деди кўнглига қил ҳам сиғмаётган йигит. – Хўп, кейин-чи? Сенинг воқеанг жуда қизиқ шекилли ўзиям.

– Чертиб кийинган, ясан-тусани жудаям бажо тўралардан биттаси олдимга келди-да, қўлқоп кийган қўлини узатди. Сўнгра мени янаям башанг бир дворян олдига бошлаб борди ва унга таъзим бажо қилди:

– Монсеньер герцог де Кастро, сизга рафиқангизни тақдим этиш шарафига муяссарман! Хоним, – дея менга юзланди у, – бу киши жаноби Орацио Фарнезе, герцог де Кастро, яъни сизнинг умр йўлдошингиз бўладилар.

Герцог жилмайиб, менга таъзим қилди. Мен эса хунибийрон йиғлаб, ўзим билан борми-йўқ эдим, бурчакдаги Ангерранга кўзим тушди ва бағрига отилдим.

– Ангерран! Ангерран! Манави шаҳзода – менинг умр йўлдошим эмас, менинг Габриэлдан бўлак эрим йўқ. Ангерран, ёлвораман, анави жанобларга шу гапимни айт, айта қол!

Мени герцогга тақдим этган киши қошларини чимирди:

– Бу қандай гўдаклик?

– Ҳечқиси йўқ, монсенъер! Дарҳақиқат, гўдакнинг хархашаси, холос, – Ангерраннинг ранги бўзариб кетганди ва менга юзланиб, пичирлади: – Эсингизни йиғиб олинг, Диана! Нега гапга кирмаяпсиз? Сизни топган ва энди бағрига олмоқчи бўлган ота-онангизни рад этасизми?

Мен иддао билан бақириб бердим:

– Қани отам, қани онам? Улар билан ўзим гаплашаман!

– Хоним! – деди боя қовоқ уйган жаноб. – Биз икковларининг номидан келдик, менга ваколат беришган. Башарти, сўзларимга ишонмас экансиз, мана фармони олий: унда қирол ҳазрати олийлари Генрих Иккинчининг имзоси бор. Марҳамат, ўқинг!

У менга қизил муҳр урилган оппоқ қоғозни узатди: бошланишига «Биз, Тангрининг қудрати ила Генрих Иккинчи», деб ёзилганини ўқидим. Кўзларим кўр, қулоқларим кар бўлиб, ўлиб қолгандек эдим! Бошим гир-гир айланиб, миям ишламасди. Ота-онам мени топишибди! Қирол номи билан! Афсуски, ёнимда сен йўқ эдинг, Габриэль.

– Афтидан, ўша дамда сенга менинг унчалик заруратим бўлмагангаям ўхшайди.

– Эссизгина-я! Сен ёнимда бўлсайдинг, мен астойдил уринардим, кўнмасдим. Сенсиз эса... Ҳалиги салобатли амалдор чўрт кесди: «Биз жа-а хамири ачимаган одамлармиз-да. Шошайлик! Левистон хоним, герцогиня де Кастроли ҳозирча сизнинг ихтиёрингизга бераман ва биз ибодатхонада кутиб турамиз». Унинг сўзлари шунчалар шиддатли ва амирона эдики, мен бўшашиб, уларнинг йўлига юрдим. Габриэль, мени кечир, мен батамом ўзимни йўқотиб, гаранг бўлиб қолгандим, каллам буткул ишламасди...

– Нега ундай дейсан? Шундоғам ҳаммасига ақлим етиб турибди, – заҳарханда жилмайди Габриэль.

Lituz.com

**To'liq qismini
Shu tugmani
bosish orqali
sotib oling!**